

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΙΚΡΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών

Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας



ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

**Υπερμόχλευση της Ευρωπαϊκής Οικονομίας και μια
Σύντομη περιγραφή του Τραπεζικού Κλάδου στην Ευρώπη**



Απρίλιος 2013

Περιεχόμενα

	Σελίδα
Εισαγωγή	3
<u>Ενότητα Α. Η υπερμόχλευση της ευρωπαϊκής οικονομίας την τελευταία εικοσαετία</u>	<u>5</u>
Α.1. Ο δείκτης χρέους προς ΑΕΠ για τα κράτη της ΕΕ	5
Α.2. Ο δείκτης χρέους προς εισόδημα για τα νοικοκυριά	8
Α.3. Ο δείκτης δανείων των ΝΧΙ προς τα μη ΝΧΙ προς ΑΕΠ	11
<u>Ενότητα Β. Βασικές πληροφορίες του ευρωπαϊκού τραπεζικού κλάδου</u>	<u>13</u>
Β.1. Ο αριθμός των τραπεζικών ιδρυμάτων	13
Β.2. Ο αριθμός των τραπεζικών καταστημάτων	15
Β.3. Ο αριθμός των εργαζομένων	17
Β.4. Ο δείκτης Herfindahl	18
Β.5. Το ποσοστό συμμετοχής του συνολικού ενεργητικού των πέντε (5) μεγαλύτερων πιστωτικών ιδρυμάτων	20
Β.6. Το σύνολο ενεργητικού των ΝΧΙ της ευρωζώνης	21
Συμπεράσματα	24
Βιβλιογραφία – Ηλεκτρονικές Πηγές	26

Εισαγωγή

Ο ευρωπαϊκός τραπεζικός κλάδος διανύει ήδη την πέμπτη χρονιά κρίσης του. Μία κρίση που από εγγενής χρηματοπιστωτική το 2008, με παγκόσμιες διαστάσεις και ισχυρές πιέσεις που δικαιολογούν τη σύγκριση με την αντίστοιχη του 1929, μετατράπηκε σε κρίση χρέους κρατών το 2011-2012 με συστημικά χαρακτηριστικά, απειλώντας εκ νέου την ακόμα εύθραυστη παγκόσμια οικονομία. Τα αίτια της κρίσης αποτελούν αντικείμενο μελέτης από πολλούς ερευνητές παγκοσμίως και από διαφορετικές οπτικές γωνίες, αλλά κοινός τόπος φαίνεται να είναι το εξής συμπέρασμα: Η δογματική προσήλωση στην έννοια της απορρύθμισης την τελευταία τριακονταετία, με την πεποίθηση ότι οι αγορές έχουν την ικανότητα να αυτορυθμίζονται, οδήγησε στη δημιουργία και τη γιγάντωση τόσο του παραδοσιακού, όσο και του λεγόμενου σκιώδους τραπεζικού συστήματος (shadow banking system) επιτρέποντας τη δημιουργία ιδιαίτερα υψηλών επιπέδων μόχλευσης της οικονομίας κυρίως των δυτικών ανεπτυγμένων κρατών. Το γεγονός ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ήταν “πολύ μεγάλα” και “πολύ συνδεδεμένα” να αποτύχουν (“too big to fail” και “too interconnected to fail”) επέφερε σημαντική αύξηση της πιθανότητας εμφάνισης συστημικού κινδύνου, κίνδυνος ο οποίος ακόμα και σήμερα είναι υπαρκτός, αν και τα κράτη προσπάθησαν να τον αποτρέψουν, πολλές φορές εις βάρος των πολιτών.

Η ιδεολογία της αυτορρυθμιζόμενης χρηματοπιστωτικής αγοράς φαίνεται να έχει αποτύχει. Είναι χαρακτηριστική η δήλωση του πρώην επικεφαλής της Κεντρικής Τράπεζας των ΗΠΑ Alan Greenspan, ένθερμου υποστηρικτή της ιδέας της αυτορρύθμισης μέχρι την έκρηξη της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008, ότι κάτι που πίστευε για δεκαετίες τελικά δεν φαίνεται να λειτουργεί στην πράξη. Στο πλαίσιο αυτό, οι εποπτικές αρχές σε ευρωπαϊκό και αμερικανικό επίπεδο συζητούν τη μεταρρύθμιση των τραπεζικών τους κλάδων, με βασικό στόχο να αποφευχθεί μια παρόμοια κρίση στο μέλλον.

Ο τραπεζικός κλάδος λοιπόν βρίσκεται στο επίκεντρο του οικονομικού ενδιαφέροντος, τουλάχιστον σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Και δεν θα μπορούσε να μην ήταν, εφόσον αποτελεί ουσιαστικά τον βασικό διαμεσολαβητή των ροών κεφαλαίου από τις πλεονασματικές στις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες, ή

με απλά λόγια βασικό ρυθμιστή της παροχής ρευστότητας στην λεγόμενη πραγματική οικονομία. Επομένως, όταν ο τραπεζικός κλάδος μιας οικονομίας αντιμετωπίζει πρόβλημα, το πρόβλημα αυτό διαχέεται στην λεγόμενη πραγματική οικονομία με διάφορες μορφές, από έλλειψη ρευστότητας για την κάλυψη των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων μέχρι και έλλειψη κεφαλαίων για την πραγματοποίηση επενδύσεων.

Στις παραγράφους που ακολουθούν επιχειρείται μια σύντομη περιγραφή της διαδικασίας υπερμόχλευσης της ευρωπαϊκής οικονομίας (ενότητα Α) και στη συνέχεια μια παρουσίαση του κλάδου των τραπεζών στην Ευρώπη (ενότητα Β).

Ενότητα Α. Η υπερμόχλευση της ευρωπαϊκής οικονομίας την τελευταία εικοσαετία

Η ευρωπαϊκή οικονομία φαίνεται να διανύει μια περίοδο υπερμόχλευσης κατά την τελευταία εικοσαετία. Λαμβάνοντας υπόψη ότι υπάρχουν τρεις διαφορετικές κατηγορίες αποδεκτών πιστωτικής επέκτασης, τα κράτη, τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις, ερευνώνται οι αντίστοιχοι δείκτες: α. ο δείκτης χρέους προς ΑΕΠ για τα κράτη της ΕΕ, β. ο δείκτης χρέους προς εισόδημα για τα νοικοκυριά και γ. ο δείκτης δανείων των ΝΧΙ προς τα μη ΝΧΙ προς ΑΕΠ. Η ανάλυση της πορείας των δεικτών αυτών προσφέρει σημαντικές πληροφορίες στην εξαγωγή συμπερασμάτων για το ζήτημα της υπερμόχλευσης της ευρωπαϊκής οικονομίας.

A.1. Ο δείκτης χρέους προς ΑΕΠ για τα κράτη της ΕΕ

Η πλειοψηφία των ανεπτυγμένων κρατών διανύει μια περίοδο υψηλών επιπέδων δανειακών κεφαλαίων, σε τέτοιο σημείο που να αμφισβητείται η ικανότητα αποπληρωμής των δανείων τους στο ακέραιο, όπως αυτό αποτυπώνεται στις μειώσεις των σκορ πιστοληπτικής ικανότητας από τους αντίστοιχους οίκους, ή τουλάχιστον στις ανακοινώσεις για αρνητικές προοπτικές των εν λόγω σκορ.

Ο Πίνακας Α.1 παρουσιάζει την μεταβολή των ποσοστών δημοσίου χρέους προς ΑΕΠ¹ (general government consolidated gross debt: change in percentage of GDP at market prices) για την εικοσαετία 1991-2010.

Στις πρώτες δύο στήλες παρουσιάζονται τα ποσοστά δημοσίου χρέους προς ΑΕΠ για τις χρονολογίες που υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία (από το 1991 για τις 12 χώρες της ευρωζώνης και την αντίστοιχη ομαδοποιημένη κατηγορία, από το 1995 για τις υπόλοιπες 5 χώρες και την αντίστοιχη ομαδοποιημένη κατηγορία, και από το αντίστοιχο έτος που φαίνεται δίπλα από την κάθε χώρα για τις υπόλοιπες που συμπληρώνουν την ΕΕ-27). Οι επόμενες στήλες

¹ Σύμφωνα με τις επεξηγήσεις της βάσης δεδομένων AMECO, ως δημόσιο χρέος ορίζεται το συνολικό ακαθάριστο χρέος σε ονομαστικές τιμές που εκκρεμεί στο τέλος του έτους για την γενική κυβέρνηση, εξαιρουμένων των χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων οι οποίες κρατούνται από την γενική κυβέρνηση, Περισσότερες πληροφορίες ο αναγνώστης μπορεί να βρει εδώ: http://ec.europa.eu/economy_finance/ameco/HelpHtml/udgg.html

δείχνουν την ποσοστιαία μεταβολή τους δείκτη ανά πενταετία και η τελευταία στήλη δείχνει την ποσοστιαία μεταβολή από το πρώτο διαθέσιμο έτος που υπάρχουν στοιχεία για κάθε χώρα μέχρι το 2010. Άρα, η Γαλλία είχε το 1991 δείκτη ποσοστού δημοσίου χρέους προς ΑΕΠ στο 35,99%, ο οποίος σκαρφάλωσε στο 83,23%, το οποίο αντιστοιχεί σε μια μεταβολή περιόδου (1991-2010) ίση με 127%.

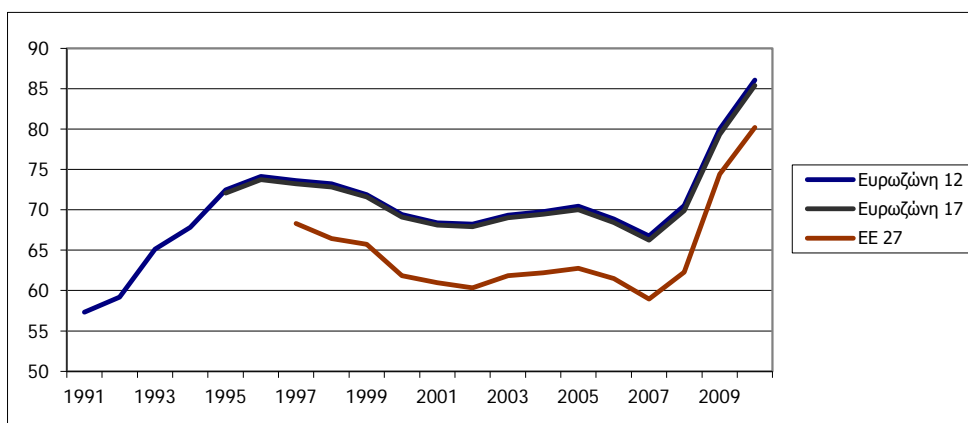
Πίνακας 1: Μεταβολή ποσοστών δημοσίου χρέους προς ΑΕΠ

Χώρα			1991-	1995-	2000-	2005-	1991-
	1991	2010	1995	2000	2005	2010	
Αυστρία	56.33	72.26	21.19%	-2.57%	-3.87%	13.00%	28.27%
Βέλγιο	127.09	96.79	2.56%	-17.21%	-14.61%	5.04%	-23.84%
Γαλλία	35.99	81.70	54.16%	3.34%	15.74%	23.12%	127.01%
Γερμανία	39.54	83.23	40.62%	7.46%	13.80%	22.42%	110.50%
Ελλάδα	73.35	142.76	32.25%	6.63%	-3.03%	42.32%	94.62%
Ιρλανδία	94.51	96.19	-13.15%	-53.99%	-27.57%	251.70%	1.78%
Ισπανία	43.41	60.11	45.80%	-6.38%	-27.38%	39.69%	38.47%
Ιταλία	98.04	119.00	23.98%	-10.19%	-2.96%	12.32%	21.37%
Λουξεμβούργο	4.06	18.42	82.41%	-16.70%	-1.58%	203.59%	354.02%
Ολλανδία	76.58	62.73	-0.65%	-29.31%	-3.63%	21.05%	-18.08%
Πορτογαλία	55.69	93.00	6.33%	-18.14%	29.45%	48.20%	66.99%
Φινλανδία	22.30	48.37	153.91%	-22.61%	-4.76%	15.91%	116.91%
Ευρωζώνη - 12 χώρες (1991)	57.33	86.07	26.40%	-4.22%	1.47%	22.22%	50.14%
	1995	2010	1991-	1995-	2000-	2005-	1995-
			1995	2000	2005	2010	2010
Εσθονία	8.96	6.56		-42.80%	-10.75%	43.44%	-26.78%
Κύπρος	40.60	60.80		19.96%	41.84%	-11.99%	49.76%
Μάλτα	35.30	68.02		58.34%	24.51%	-2.26%	92.69%
Σλοβακία	22.08	40.97		127.77%	-32.08%	19.92%	85.50%
Σλοβενία	18.71	38.00		41.29%	1.07%	42.21%	103.07%
Ευρωζώνη - 17 χώρες (1995)	72.08	85.38		-4.13%	1.32%	21.94%	18.45%
	N	2010	1991-	1995-	2000-	2005-	N-2010
			1995	2000	2005	2010	
Βουλγαρία (1997)	105.06	16.22			-62.11%	-40.99%	-84.57%
Δανία (1991)	62.82	43.58	15.53%	-27.79%	-27.95%	15.41%	-39.96%
Ηνωμένο Βασίλειο (1991)	33.65	79.98	52.24%	-19.92%	3.64%	88.13%	56.13%
Λετονία (1995)	15.15	44.71		-19.02%	1.01%	260.82%	195.14%
Λιθουανία (1995)	11.47	38.17		106.64%	-22.28%	107.15%	232.70%
Ουγγαρία (1995)	85.36	80.20		-35.69%	12.61%	29.73%	-6.05%
Πολωνία (1995)	48.99	54.98		-24.91%	28.00%	16.75%	12.22%
Ρουμανία (1995)	6.58	30.76		241.47%	-29.68%	94.82%	367.78%
Σουηδία (1994)	72.42	39.76		-25.97%	-6.48%	-21.11%	-45.38%
Τσεχία (1995)	14.62	38.52		26.70%	60.23%	29.81%	163.53%
Ευρωπ. Ένωση - 27 (1997)	68.31	80.20			1.46%	27.81%	17.41%

Πηγή: AMECO – Επεξεργασία ΙΜΕ-ΓΣΕΒΕΕ

Βασικό συμπέρασμα από τα στοιχεία του πίνακα είναι η αύξηση του δημοσίου χρέους ως ποσοστό επί του ΑΕΠ για τις χώρες της ευρωζώνης από 57,33% το 1991 στο 86,07% το 2010, ή κατά 50% κατά την εικοσαετία 1991-2010². Αναλύοντας περαιτέρω την αύξηση αυτή ανά πενταετία, παρατηρούνται δύο διακριτές τάσεις. Ο εν λόγω δείκτης αυξάνεται σημαντικά κατά τις πενταετίες 1990-1995 και 2005-2010, ενώ είναι σχετικά σταθεροποιημένος κατά τις πενταετίες 1995-2000 και 2000-2005. Αυτό φαίνεται καθαρά και στο διάγραμμα Α.1, όπου απεικονίζεται η πορεία των δεικτών χρέους ανά ΑΕΠ για την Ευρωζώνη 12, την Ευρωζώνη 17 και την ΕΕ 27.

Διάγραμμα 1: Πορεία δεικτών χρέους ανά ΑΕΠ



Είναι εμφανής, αν και αναμενόμενη, η σχεδόν ταυτόσημη πορεία των τριών μεγεθών, η οποία καταδεικνύει επίσης τη διάκριση που προαναφέρεται. Ενώ λοιπόν οι δείκτες χρέους ανά ΑΕΠ αυξάνονται κατά την περίοδο 1990-1995 από τα επίπεδα του 57% στο 75%, σταθεροποιούνται γύρω στο 70% κατά την δεκαετία 1995-2005 και στη συνέχεια παρουσιάζουν μια μεγάλη αύξηση την τελευταία πενταετία (κυρίως τριετία) στα επίπεδα του 85% (ενώ τα τελευταία στοιχεία για το 2012 φέρνουν τον δείκτη στο 89%). Η

² Τα αντίστοιχα μεγέθη της εικοσαετίας για τις υπόλοιπες δύο κατηγορίες της ευρωζώνης 17 και της ΕΕ-27 επηρεάζονται από την έλλειψη στοιχείων για την πρώτη πενταετία (1990-1995) και ενδεχομένως για το λόγο αυτό τα αντίστοιχα μεγέθη είναι αρκετά μικρότερα σε σχέση με την ευρωζώνη 12.

σωρευτική αύξηση ωστόσο μεταξύ 1991-2010 για την ευρωζώνη των 12 είναι της τάξης του 50%.

Η πορεία του ελληνικού δείκτη δεν διαφέρει σημαντικά από την αντίστοιχη του συνολικού της ευρωζώνης. Μετά από μια σημαντική αύξηση την πενταετία 1991-1995 (45,8%) σταθεροποιείται την πενταετία 1995-2000 (-6,38%), μειώνεται αρκετά την πενταετία 2000-2005 (-27,38%) και παρουσιάζει μια σχετικά μεγάλη αύξηση την πενταετία 2005-2010 (39,69%), καταλήγοντας σε ένα ποσοστό αύξησης της εικοσαετίας στο 38,47%.

Οι λόγοι και τα αίτια της πορείας αυτής, τόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και σε επίπεδο ανά χώρα, δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας μελέτης, ωστόσο θεωρούμε αρκετά σημαντικό να αναφερθεί ότι μετά από μια δεκαετία (1995-2005) σχετικής σταθεροποίησης του εν λόγω δείκτη, αυτός αυξάνεται δραματικά ιδιαίτερα από το 2008 και μετά, όταν δηλαδή ξεσπάει η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Είναι μάλιστα ενδεικτικό ότι κατά την πενταετία 2005-2010 σε όλες ανεξαιρέτως τις χώρες της ευρωζώνης των 12 παρουσιάζεται αύξηση του δείκτη.

A.2. Ο δείκτης χρέους προς εισόδημα για τα νοικοκυριά

Στην υποενότητα αυτή αναλύεται η πορεία ενός παρόμοιου δείκτη για τα νοικοκυριά, και συγκεκριμένα του δείκτη χρέους προς εισόδημα (household debt to income ratio³). Ο Πίνακας A.2 παρουσιάζει τη μεταβολή των ποσοστών του δείκτη χρέους προς το εισόδημα των νοικοκυριών για την δεκαπενταετία 1995-2010⁴.

³ Σύμφωνα με το γλωσσάριο της Eurostat, ο εν λόγω δείκτης συνδυάζει μη χρηματοοικονομικά και χρηματοοικονομικά στοιχεία και ορίζεται ως ο δείκτης από τις υποχρεώσεις των νοικοκυριών που δημιουργούνται από τα δάνεια που έχουν λάβει, όπως αυτά καταγράφονται στο τέλος του ημερολογιακού έτους, προς το ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημά τους την ίδια χρονική περίοδο. Αποτελεί επομένως ένα δείκτη υπερχρέωσης των νοικοκυριών σε σχέση με την ικανότητά τους να αποπληρώσουν τα κεφάλαια που έχουν δανειστεί. Περισσότερες πληροφορίες ο αναγνώστης μπορεί να βρει εδώ: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:Household_debt-to-income_ratio

⁴ Σημειώνεται ότι το 1995 είναι το πρώτο έτος για το οποίο παρουσιάζονται στοιχεία στην αντίστοιχη βάση της EUROSTAT.

Πίνακας 2: Μεταβολή ποσοστών δείκτη χρέους προς εισόδημα των νοικοκυριών

Χώρα	N	2010	1995-2000	2000-2005	2005-2010	1995-2010
Αυστρία (1995)	63.02	90.09	16.41%	14.68%	7.08%	42.95%
Βέλγιο (1995)	53.86	84.16	15.19%	14.43%	18.55%	56.26%
Γαλλία (1995)	51.47	79.98	5.21%	19.78%	23.31%	55.39%
Γερμανία (1995)	88.94	88.92	19.89%	-6.60%	-10.71%	-0.02%
Ελλάδα (-)	-	-	-	-	-	-
Ιρλανδία (2002)	108.76	202.63	-	-	20.57%	-
Ισπανία (2000)	68.90	127.81	-	61.03%	15.20%	-
Ιταλία (1995)	24.23	65.12	38.96%	43.81%	34.49%	168.76%
Λουξεμβούργο (2006 - 2009)	118.52	-	-	-	-	-
Ολλανδία (1995)	97.01	249.49	56.23%	35.42%	21.55%	157.18%
Πορτογαλία (1995)	34.92	130.11	139.83%	36.27%	14.00%	272.59%
Φινλανδία (1995)	60.74	102.14	0.16%	39.94%	19.97%	68.16%
Εσθονία (2000)	15.01	94.53	-	303.33%	56.14%	-
Κύπρος (1999-2003)	114.19	-	-	-	-	-
Μάλτα (-)	-	-	-	-	-	-
Σλοβακία (1995)	8.46	54.61	11.94%	176.87%	108.28%	545.51%
Σλοβενία (2002)	23.30	46.79	-	-	60.57%	-
Ευρωζώνη 17 (1999)		99.31	-	17.08%	13.19%	36.13%
Βουλγαρία (-)	-	-	-	-	-	-
Δανία (1999)	179.23	268.19	-	26.09%	15.60%	-
Ηνωμένο Βασίλειο (1995)	92.80	143.07	8.19%	36.93%	4.07%	54.17%
Λετονία (1998)	4.08	74.25	-	434.51%	52.65%	-
Λιθουανία (1995)	2.09	46.61	4.78%	868.04%	119.86%	2130.14%
Ουγγαρία (1995)	8.99	68.42	6.45%	295.82%	80.62%	661.07%
Πολωνία (1995)	3.10	52.02	215.81%	123.19%	138.08%	1578.06%
Ρουμανία (-)	-	-	-	-	-	-
Σουηδία (1995)	83.92	149.40	14.62%	28.92%	20.47%	78.03%
Τσεχία (1995)	17.39	54.21	-23.35%	135.71%	72.53%	211.73%
Ευρ. Ένωση 27 (-)	-	-	-	-	-	-

Πηγή: EUROSTAT – Επεξεργασία ΙΜΕ-ΓΣΕΒΕΕ

Βασικό συμπέρασμα από την πορεία του δείκτη είναι η αύξησή του κατά 36,13% την περίοδο 1999-2010 για την οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την ζώνη του ευρώ των 17⁵ (δεν υπάρχουν συγκεντρωτικά στοιχεία για την ευρωζώνη των 12), ουσιαστικά δηλαδή περίπου 35% την τελευταία δεκαετία, ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο της περιόδου για τα κράτη (στο επίπεδο του 25%). Σε κάποιες χώρες μάλιστα (Ιρλανδία, Ολλανδία,

⁵ Τα πρώτα στοιχεία για την ευρωζώνη των 17 είναι του 1999, επομένως και η μεταβολή που εμφανίζεται για την περίοδο 1995-2010 αναφέρεται στην περίοδο 1999-2010 για την κατηγορία αυτή.

Δανία), το χρέος σε σχέση με το εισόδημα των νοικοκυριών είναι πάνω από το διπλάσιο.

Χαρακτηριστικό είναι επίσης το εύρημα ότι το ποσοστό μεταβολής +36,13% πιθανότατα θα ήταν αρκετά υψηλότερο εάν δεν είχε συμπεριληφθεί η Γερμανία στα δεδομένα, η οποία είναι η μοναδική χώρα η οποία παρουσιάζει μείωση την δεκαετία 2000-2010, την ώρα που όλες οι άλλες χώρες παρουσιάζουν ιδιαίτερα έντονες αυξήσεις. Επίσης ενδιαφέρον γεγονός είναι η εκτόξευση των επιπέδων δανεισμού (ως % ποσοστά μεταβολών) για τις λεγόμενες χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ. Στοιχεία για Ελλάδα, ΕΕ-12 και ΕΕ-27 δεν υπάρχουν για κανένα έτος.

Η υπερμόχλευση των νοικοκυριών φαίνεται να αρχίζει να παρουσιάζει τις πρώτες αρνητικές συνέπειες, σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση η οποία αφενός αφορά άμεσα και με σημαντικές συνέπειες κυρίως συγκεκριμένα κράτη μέλη, αφετέρου όμως επηρεάζει και το σύνολο της ευρωπαϊκής οικονομίας. Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη έκθεση (Σεπτέμβριος 2012) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Απασχόληση και την Κοινωνική Κατάσταση⁶, από τις αρχές του 2012 παρατηρείται απότομη αύξηση του ποσοστού των νοικοκυριών που αντιμετωπίζουν χρηματοοικονομικές δυσχέρειες στην ΕΕ, το οποίο πλέον ξεπερνά το αντίστοιχο που παρατηρήθηκε στα τέλη του 2008, ως αποτέλεσμα τότε της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης και των δραστικών επιπτώσεων στην πραγματική οικονομία της ΕΕ, και σημειώνει νέο υψηλό από τότε που αρχίζει το ποσοστό αυτό να καταγράφεται (μέσα της δεκαετίας του 1980).

Ταυτόχρονα, σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη της ομάδας εργασίας σχετικά με τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (NPLs: non performing loans) στην Κεντρική, Ανατολική και Νοτιοανατολική Ευρώπη⁷, τα ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά πιστωτικής επέκτασης προ κρίσης και η κρίση που ακολούθησε άφησαν την οικονομία με σχετικά υψηλούς δείκτες NPLs. Στο ίδιο μήκος κύματος κινούνται πρόσφατα δημοσιεύματα για αναμενόμενα υψηλά του εν λόγω δείκτη από τη δημιουργία του ευρώ μέχρι σήμερα.

⁶ EU Employment and Social Situation Quarterly Review – September 2012.

⁷ European Banking Coordination, "Vienna". Initiative. Working Group on NPLs in Central, Eastern and. Southeastern Europe - March 2012

A.3. Ο δείκτης δανείων των ΝΧΙ προς τα μη ΝΧΙ προς ΑΕΠ

Ο δείκτης αυτός παρέχει ενδιαφέρουσες πληροφορίες αναφορικά με την πορεία της μόχλευσης των επιχειρήσεων. Ο Πίνακας Α.3 παρουσιάζει την πορεία τεσσάρων δεικτών (σύνολο δανείων, βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα προς ΑΕΠ) για το χρονικό διάστημα 1997-2011 για το σύνολο της ευρωζώνης⁸.

Πίνακας 3: Δείκτες δανείων ΝΧΙ προς μη ΝΧΙ προς ΑΕΠ κατά διάρκεια

	Σύνολο δανείων	Βραχυπρόθεσμα (Μέχρι και 1 έτος)	Μεσοπρόθεσμα (Από 1 μέχρι 5 έτη)	Μακροπρόθεσμα (Πάνω από 5 έτη)
1997Q4	22,90%	8,22%	3,34%	11,34%
1998Q4	25,18%	8,97%	3,52%	12,69%
1999Q4	27,53%	9,75%	4,23%	13,55%
2000Q4	29,65%	10,70%	4,74%	14,21%
2001Q4	32,91%	11,58%	5,55%	15,78%
2002Q4	35,26%	11,65%	6,12%	17,49%
2003Q4	37,98%	12,05%	6,56%	19,37%
2004Q4	40,87%	12,62%	7,10%	21,15%
2005Q4	46,12%	14,05%	8,04%	24,03%
2006Q4	53,71%	15,91%	9,89%	27,91%
2007Q4	63,45%	18,49%	12,43%	32,53%
2008Q4	72,15%	20,58%	14,37%	37,20%
2009Q4	73,92%	18,61%	14,77%	40,54%
2010Q4	76,47%	18,36%	14,73%	43,38%
2011Q4	79,23%	19,12%	14,43%	45,67%

Πηγές: ECB Statistical Data Warehouse, EUROSTAT – Επεξεργασία ΙΜΕ-ΓΣΕΒΕΕ

Συγκεκριμένα, το κάθε ποσοστό προκύπτει ως το πηλίκο των ανεξόφλητων υπολοίπων στο τέλος της περιόδου (outstanding amounts at the end of period) προς το ΑΕΠ⁹ της ευρωζώνης το αντίστοιχο έτος. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως εντυπωσιακό το γεγονός ότι για το σύνολο των δανείων προς ΑΕΠ, ο δείκτης από 22,90% το 1997 εκτοξεύεται μέσα σε 15 χρόνια στο 79,23%. Η μεγάλη αυτή αύξηση οφείλεται κατά κύριο λόγο στα μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα δάνεια (τα ποσοστά των οποίων τετραπλασιάζονται κατά τη διάρκεια της δεκαπενταετίας) ενώ η ένταση της αύξησης των βραχυπρόθεσμων δανείων είναι σχετικά μικρότερη. Αν και η

⁸ Σημειώνεται ότι το 1997 είναι το πρώτο έτος για το οποίο παρουσιάζονται στοιχεία στην αντίστοιχη βάση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

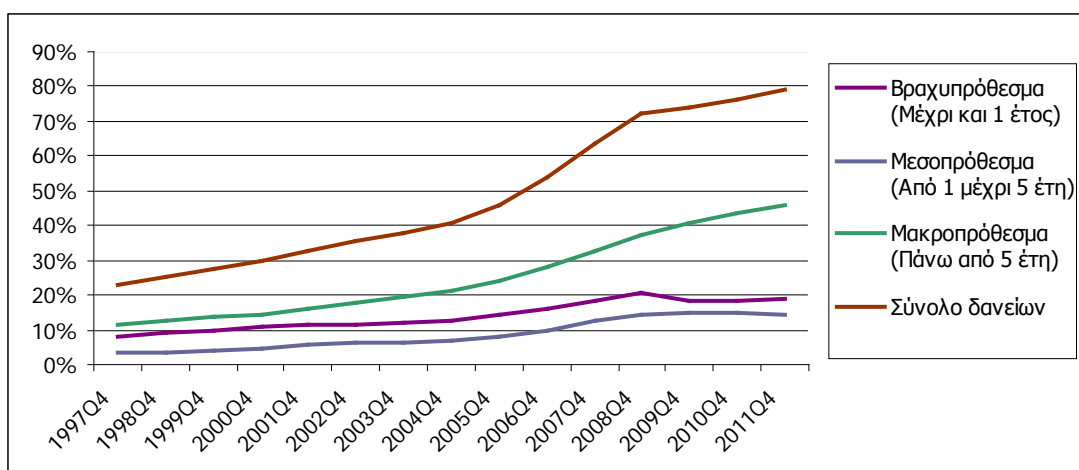
⁹ Τα δεδομένα για το ετήσιο ΑΕΠ της ευρωζώνης συλλέχθηκαν από τη βάση της Eurostat.

μόχλευση των επιχειρήσεων θεωρείται μια σχετικά υγιής πρακτική, καθώς αυξάνει σε γενικές γραμμές την αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων, αν χρησιμοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό είναι πολύ πιθανό να οδηγήσει σε χρηματοοικονομικές δυσχέρειες και να αυξήσει την πιθανότητα πτώχευσης των επιχειρήσεων.

Η πορεία των δεικτών απεικονίζεται διαγραμματικά στο διάγραμμα που ακολουθεί. Είναι φανερό ότι από το 1997 όπου είναι διαθέσιμα τα στοιχεία μέχρι και σήμερα υπάρχει μια διαρκής αυξητική τάση του δείκτη, η οποία είναι σχετικά σταθερή από το 1997 μέχρι το 2004, παρουσιάζει αύξηση (ως τάση) μεταξύ 2004-2008 και στη συνέχεια μειώνεται αλλά συνεχίζει να παραμένει αυξητική μέχρι και το τέλος του 2011.

Παρατηρούνται διαφοροποιήσεις στις υποκατηγορίες κατά διάρκεια, όπου μετά την χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 μειώνεται, αν και ελαφρά και σχετικά προσωρινά, ο δείκτης βραχυπρόθεσμων δανείων, σταθεροποιείται ο δείκτης μεσοπρόθεσμων δανείων ενώ ο δείκτης μακροπρόθεσμων δανείων συνεχίζει να αυξάνεται. Σε κάθε περίπτωση πάντως, ο δείκτης των συνολικών δανείων προς τις επιχειρήσεις προς ΑΕΠ από τα επίπεδα του 23% το 1997 εκτοξεύεται την τελευταία δεκαετία και φτάνει στο 80% το 2011.

Διάγραμμα 2: Πορεία δεικτών δανείων NXI προς μη NXI προς ΑΕΠ κατά διάρκεια



Ενότητα Β. Βασικές πληροφορίες του ευρωπαϊκού τραπεζικού κλάδου

Το βασικό συμπέρασμα της ενότητας που προηγήθηκε ήταν η μεγάλη αύξηση των επιπέδων μόχλευσης σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Στο πλαίσιο αυτό, ο ευρωπαϊκός τραπεζικός κλάδος αναμένεται να διογκώθηκε με γρήγορους και σχετικά υψηλούς ρυθμούς κατά την περίοδο που εξετάζεται. Είναι επομένως ενδιαφέρον να περιγράψουμε συνοπτικά τον κλάδο αυτό αναλύοντας στην ενότητα που ακολουθεί τα βασικά χαρακτηριστικά του.

Τα δεδομένα που αναλύονται προέρχονται από βάσεις δεδομένων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται και περιγράφονται οι εξής βασικές πληροφορίες του ευρωπαϊκού τραπεζικού κλάδου:

1. Ο αριθμός των πιστωτικών ιδρυμάτων
2. Ο αριθμός των τραπεζικών καταστημάτων
3. Ο αριθμός των εργαζομένων
4. Ο δείκτης Herfindahl
5. Το ποσοστό συμμετοχής του συνολικού ενεργητικού των πέντε (5) μεγαλύτερων πιστωτικών ιδρυμάτων
6. Το σύνολο του ενεργητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων

Για όλους τους δείκτες παρουσιάζονται και περιγράφονται ετήσια δεδομένα ανά χώρα για σειρά ετών. Επιπλέον υπολογίζεται η ποσοστιαία μεταβολή περιόδου με βάση το πρώτο και το τελευταίο δεδομένο της χρονοσειράς προκειμένου να έχουμε μια αίσθηση των μεταβολών στο χρονικό ορίζοντα που εξετάζεται. Οι διαφοροποιήσεις που εντοπίζονται στα δεδομένα που παρουσιάζονται μεταξύ των δεικτών οφείλονται στο γεγονός ότι αν και όλα τα δεδομένα προέρχονται από στατιστικές βάσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), δεν προέρχονται όλα από την ίδια βάση.

B.1. Ο αριθμός των πιστωτικών ιδρυμάτων

Ο πίνακας Α.4 παρουσιάζει τον αριθμό των πιστωτικών ιδρυμάτων ανά χώρα της ευρωζώνης και στο σύνολό της για την χρονική περίοδο 2000-2011 (τα στοιχεία αναφέρονται στον Δεκέμβριο κάθε έτους), καθώς και το

τελευταίο διαθέσιμο δεδομένο (Μάιος 2012). Στην τελευταία στήλη υπολογίζεται η ποσοστιαία μεταβολή στον αριθμό ανάμεσα στα στοιχεία του 2000 και του Μαΐου 2012¹⁰. Οι χώρες παρατίθενται κατά φθίνουσα σειρά με βάση τα στοιχεία του Μαΐου 2012.

Πίνακας 4: Αριθμός πιστωτικών ιδρυμάτων

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012/05	Δ 2012/05 - 2000
<u>Γερμανία</u>	2742	2526	2363	2225	2148	2089	2050	2026	1989	1948	1929	1898	1893	-31,0%
<u>Αυστρία</u>	848	836	823	814	796	818	809	803	803	790	780	766	765	-9,8%
<u>Ιταλία</u>	861	843	821	801	787	792	807	821	818	801	778	754	737	-14,4%
<u>Γαλλία</u>	1099	1050	989	939	897	854	829	808	728	712	686	660	656	-40,3%
<u>Ιρλανδία</u>	81	88	85	80	80	78	78	81	501	498	489	480	478	490,1%
<u>Ισπανία</u>	368	366	359	348	346	348	352	357	362	352	337	335	334	-9,2%
<u>Φινλανδία</u>	341	369	369	366	363	363	361	360	357	349	338	327	318	-6,7%
<u>Ολλανδία</u>	586	561	539	481	461	401	345	341	302	295	290	287	282	-51,9%
<u>Πορτογαλία</u>	218	212	202	200	197	186	178	175	175	166	160	155	154	-29,4%
<u>Λουξεμβούργο</u>	202	194	184	172	165	157	154	155	153	147	146	141	141	-30,2%
<u>Κύπρος</u>	.	44	408	408	405	391	336	215	163	155	152	141	140	218,2%
<u>Βέλγιο</u>	118	112	111	108	104	100	105	110	105	104	106	108	107	-9,3%
<u>Ελλάδα</u>	57	61	61	59	62	62	62	63	66	66	62	58	54	-5,3%
<u>Σλοβακία</u>	.	23	22	22	21	23	24	26	26	26	29	31	30	30,4%
<u>Μάλτα</u>	.	22	15	16	16	19	18	22	23	23	26	26	26	18,2%
<u>Σλοβενία</u>	.	92	50	33	24	25	27	27	25	25	25	25	25	-72,8%
<u>Εσθονία</u>	.	7	7	7	9	11	14	15	17	18	18	17	17	142,9%
Ευρωζώνη	7521	7218	6906	6593	6406	6248	6130	6127	6570	6458	6334	6210	6158	-18,1%

Πηγή: http://www.ecb.int/stats/money/mfi/general/html/mfis_list_102.en.html

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα, στη Γερμανία δραστηριοποιούνται 1893 ΠΙ τον Μάιο του 2005 ενώ στην Εσθονία μόλις 17. Συγκεκριμένα η Γερμανία διατηρεί έναν σχετικά υψηλό αριθμό ΠΙ καθώς ο αριθμός αυτός είναι υπερδιπλάσιος από την δεύτερη χώρα στην κατάταξη Αυστρία, αν και παρουσιάζει μείωση κατά 31% από 2.742 ΠΙ το 2000 σε 1.893 ΠΙ τον Μάιο του 2008.

Ένα βασικό συμπέρασμα είναι ότι ο συνολικός αριθμός των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ευρωζώνη μειώθηκε κατά 18,1% από 7.521 το 2000 σε 6.158 τον Μάιο του 2012. Ενδιαφέρον είναι επίσης το γεγονός ότι ενώ παρατηρείται συνεχής μείωση σε ετήσια βάση του αριθμού των ΠΙ την

¹⁰ Για τις χώρες όπου παρουσιάζονται τα πρώτα στοιχεία το έτος 2001, η ποσοστιαία μεταβολή υπολογίζεται με αρχικό έτος το έτος αυτό (2001) αντί του 2000.

περίοδο 2000-2007, το 2008 παρουσιάζεται μια απότομη αύξηση, η οποία, κοιτώντας προσεκτικά τα στοιχεία φαίνεται να οφείλεται στον ιδιαίτερα αυξημένο αριθμό ΠΙ της Ιρλανδίας, όπου από 81 τον Δεκέμβριο του 2007, διαμορφώνεται στα 501 τον Δεκέμβριο του 2008 (στο γεγονός αυτό οφείλεται η πολύ μεγάλη αύξηση κατά 490% του αριθμού των ΠΙ στην Ιρλανδία). Η πολύ μεγάλη αυτή αύξηση οφείλεται στην αναγνώριση των credit unions ως πιστωτικά ιδρύματα στην Ιρλανδία τον Δεκέμβριο του 2008. Επομένως, η πραγματική μείωση είναι ακόμα μικρότερη από το -18,1%.

Σε επίπεδο χώρας, οι σχετικά "παλαιές" οικονομίες της Ευρωζώνης (οι οποίες μπήκαν στο ενιαίο νόμισμα μέχρι το 2001) εμφανίζουν μείωση του αριθμού των ΠΙ (με εξαίρεση την Ιρλανδία για τους λόγους που προαναφέρθηκαν), ενώ οι πιο "νέες" οικονομίες (Κύπρος, Σλοβενία, Μάλτα Εσθονία) παρουσιάζουν αύξηση, με εξαίρεση τη Σλοβενία που και αυτή παρουσιάζει μείωση. Επομένως φαίνεται ότι η ένταξη στην ευρωζώνη ενδεχομένως να παίζει κάποιο ρόλο στον αριθμό των ΠΙ και θα ήταν ενδιαφέρον να παρατηρήσει κανείς πως θα διαμορφωθεί ο αριθμός αυτός στο μέλλον ιδιαίτερα για τα νέα κράτη μέλη της ευρωζώνης.

B.2. Ο αριθμός των τραπεζικών καταστημάτων

Ο πίνακας Α.5 παρουσιάζει τον αριθμό των τραπεζικών καταστημάτων ανά χώρα της ευρωζώνης και για κάποιες χώρες εκτός ευρωζώνης¹¹ για την χρονική περίοδο 2000-2010. Στην τελευταία στήλη υπολογίζεται η ποσοστιαία μεταβολή στον αριθμό ανάμεσα στα στοιχεία του 2000 και του 2010. Οι χώρες παρατίθενται κατά φθίνουσα σειρά με βάση τα στοιχεία του 2010.

Ως πρώτο βασικό συμπέρασμα παρατηρείται μεγάλη διαφοροποίηση ανάμεσα στις χώρες εντός και εκτός ευρωζώνης. Συγκεκριμένα, η ποσοστιαία μεταβολή περιόδου στον αριθμό των τραπεζικών καταστημάτων αυξήθηκε μόλις κατά 0,9% στα κράτη μέλη του ευρώ ενώ η αντίστοιχη αύξηση ήταν 52,8% για τις χώρες εκτός ευρώ.

¹¹ Η Εσθονία παρατίθεται στις χώρες εκτός ευρωζώνης, καθώς εισήχθη στη ζώνη του ευρώ μόλις το 2011, επομένως ήταν εκτός ευρωζώνης κατά την εξεταζόμενη περίοδο.

Πίνακας 5: Αριθμός τραπεζικών καταστημάτων

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2000-2010
Ισπανία	39.300	39.012	39.009	39.750	40.603	41.979	43.691	45.500	46.065	44.431	43.164	9,8%
Γερμανία	56.936	53.931	50.868	47.244	45.331	44.044	40.282	39.777	39.531	38.851	39.494	-30,6%
Γαλλία	25.657	26.049	26.162	25.789	26.370	27.075	40.013	39.560	39.634	38.479	38.958	51,8%
Ιταλία	28.189	29.267	29.948	30.501	30.950	31.504	32.334	33.230	34.169	34.030	33.640	19,3%
Πορτογαλία	5.662	5.534	5.348	5.397	5.371	5.422	5.618	6.055	6.417	6.430	6.460	14,1%
Αυστρία	4.570	4.561	4.466	4.395	4.360	4.300	4.258	4.266	4.243	4.167	4.171	-8,7%
Βέλγιο	6.616	6.168	5.550	4.989	4.837	4.564	4.574	4.425	4.316	4.201	4.087	-38,2%
Ελλάδα	3.004	3.134	3.263	3.300	3.403	3.543	3.699	3.850	4.098	4.078	4.005	33,3%
Ολλανδία	5.151	4.720	4.269	3.883	3.798	3.748	3.456	3.604	3.421	3.137	2.864	-44,4%
Φινλανδία	1.549	1.571	1.572	1.564	1.585	1.616	1.756	1.693	1.672	1.538	1.475	-4,8%
Σλοβακία	1.101	1.052	1.020	1.057	1.113	1.142	1.175	1.169	1.258	1.230	1.224	11,2%
Ιρλανδία	880	970	926	924	909	910	935	1.158	895	1.228	1.162	32,0%
Κύπρος	1.004	1.009	993	983	977	951	941	921	923	930	911	-9,3%
Σλοβενία	711	717	721	725	706	693	696	711	698	706	694	-2,4%
Μάλτα	110	102	99	104	99	110	111	105	111	114	113	2,7%
Λουξεμβούργο	335	274	271	269	253	246	234	229	229			
Ευρωζώνη	180.775	178.071	174.485	170.874	170.665	171.847	183.773	186.253	187.680	183.550	182.422	0,9%
Πολωνία	9.625	8.956	9.292	8.688	8.301	10.074	10.934	11.607	12.914	13.292	13.518	40,4%
Μεγάλη Βρετανία	14.200	14.050	13.867	13.646	13.902	13.694	13.453	12.425	12.360	12.276	12.276	-13,5%
Ρουμανία				3.387	3.031	3.533	4.470	6.340	7.375	6.425	6.170	
Βουλγαρία					5.606	5.629	5.569	5.827	6.080	6.038	5.961	
Ουγγαρία	1.131	2.950	2.992	3.003	2.987	3.125	3.243	3.387	3.515	3.560	3.493	208,8%
Τσεχία	1.809	1.751	1.722	1.670	1.785	1.825	1.877	1.862	1.993	1.998	1.990	10,0%
Σουηδία	1.986	1.986	2.054	2.069	2.018	2.003	2.004	1.988	2.025	1.950	1.937	-2,5%
Δανία	2.365	2.376	2.128	2.118	2.119	2.122	2.152	2.194	2.192	1.996	1.654	-30,1%
Λιθουανία				723	758	822	892	970	973	972	951	
Λετονία	582	590	567	581	583	586	610	682	658	624	587	0,9%
Εσθονία	205	210	198	197	203	230	245	266	257	213	202	-1,5%
ΕΕ εκτός Ευρωζώνης	31.903	32.869	32.820	36.082	41.293	43.643	45.449	47.548	50.342	49.344	48.739	52,8%

Το συμπέρασμα αυτό ενδεχομένως να οφείλεται στο γεγονός ότι ο τραπεζικός κλάδος στις χώρες του ευρώ ήταν ήδη αρκετά ανεπτυγμένος πριν την είσοδο του ενιαίου νομίσματος, κάτι που δεν ισχύει για τις εκτός ευρώ χώρες. Ακόμα και οι πιο ανεπτυγμένες εκτός ευρώ χώρες (Μεγάλη Βρετανία, Δανία, Σουηδία) παρουσιάζουν μείωση των τραπεζικών καταστημάτων, άρα η αύξηση του 52,8% οφείλεται αποκλειστικά στις υπόλοιπες λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ. Ωστόσο, σημαντικές διαφοροποιήσεις εντοπίζονται και μεταξύ των χωρών του ευρώ. Για παράδειγμα, η Γερμανία, η Ολλανδία και το Βέλγιο παρουσιάζουν σημαντική μείωση του αριθμού των τραπεζικών καταστημάτων (πάνω από -30%), όταν

στις Γαλλία, Ελλάδα και Ιρλανδία ο αριθμός παρουσιάζει μεγάλη αύξηση (πάνω από +30%).

Στην ανά χώρα ανάλυση, οι τέσσερις μεγαλύτερες οικονομίες της ευρωζώνης έχουν πάνω από 30.000 τραπεζικά καταστήματα, ενώ η πέμπτη σε σειρά κατάταξης Πορτογαλία έχει "μόλις" 6.460 καταστήματα. Στις εκτός ευρώ χώρες την πρώτη θέση καταλαμβάνει η Πολωνία με δεύτερη τη Μεγάλη Βρετανία με πάνω από 12.000 καταστήματα.

B.3. Ο αριθμός των εργαζομένων

Ο πίνακας A.6 παρουσιάζει τον αριθμό των εργαζομένων στον τραπεζικό κλάδο ανά χώρα της ευρωζώνης και για κάποιες χώρες εκτός ευρωζώνης για την χρονική περίοδο 2000-2010. Στην τελευταία στήλη υπολογίζεται επίσης η ποσοστιαία μεταβολή στον αριθμό ανάμεσα στα στοιχεία του 2000 και του 2010. Οι χώρες παρατίθενται κατά φθίνουσα σειρά με βάση τα στοιχεία του 2010.

Παρατηρούνται και στην περίπτωση αυτή διαφορετικές τάσεις στις δύο ομάδες χωρών, εντός και εκτός ευρωζώνης. Ενώ ο αριθμός των εργαζομένων στον τραπεζικό κλάδο μειώνεται σημαντικά κατά περίπου ¼ την δεκαετία 2000-2010 (αν και λείπουν τα στοιχεία για τη Γαλλία τα τελευταία δύο έτη, για την οποία φαίνεται να παρατηρείται αύξηση του αριθμού εργαζομένων) στην ευρωζώνη, αντιθέτως αυξάνεται κατά 12,1% για τις χώρες εκτός ευρωζώνης, η οποία αύξηση οφείλεται κατά κύριο λόγο στις λιγότερες ανεπτυγμένες χώρες (με την εξαίρεση της Σουηδίας).

Στην ανά χώρα ανάλυση, η Γερμανία απασχολεί μακράν τον μεγαλύτερο αριθμό απασχολούμενων, με 667,900 ανθρώπους, αριθμός ο οποίος είναι παραπάνω από διπλάσιος από τη δεύτερη Ιταλία (αν και η Γαλλία φαίνεται να κινείται στην τάξη μεγέθους των 490.000), παρόλο που ο εν λόγω αριθμός μειώνεται συνεχώς από το 2000 μέχρι και το 2010. Στις εκτός ζώνης του ευρώ χώρες, η Μεγάλη Βρετανία επίσης απασχολεί έναν σχετικά μεγάλο αριθμό εργαζομένων (455,306), αριθμός ο οποίος μειώνεται σταδιακά μετά την κορύφωσή του το 2005.

Πίνακας 6: Αριθμός εργαζομένων

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2000-2010
Γερμανία	775.800	772.100	753.950	725.550	712.300	705.000	692.500	691.300	685.550	673.500	667.900	-13,9%
Ιταλία	340.884	341.299	340.440	336.661	336.354	335.726	339.091	340.443	338.035	323.407	320.327	-6,0%
Ισπανία	243.172	244.781	243.429	243.462	246.236	252.831	261.890	275.506	276.497	267.383	261.389	7,5%
Ολλανδία	129.277	131.230	125.911	120.539	118.032	120.165	116.500	114.424	116.000	110.000	108.000	-16,5%
Αυστρία	73.648	74.606	74.048	73.308	72.858	75.303	76.323	77.731	78.754	77.246	78.098	6,0%
Ελλάδα	60.154	59.624	60.495	61.074	59.337	61.295	62.171	64.713	66.163	65.673	63.408	5,4%
Βέλγιο	76.333	76.104	75.370	73.553	71.347	69.481	67.957	67.080	65.985	63.723	61.833	-19,0%
Πορτογαλία	58.097	55.538	55.679	54.350	53.230	54.035	58.213	60.979	62.377	61.595	61.550	5,9%
Ιρλανδία	34.770	40.928	36.585	35.658	35.564	37.702	39.154	41.865	40.507	38.178	36.438	4,8%
Λουξεμβούργο	23.035	23.894	23.300	22.513	22.549	23.224	24.752	26.139	27.208	26.416	26.255	14,0%
Φινλανδία	25.167	26.733	27.190	26.667	25.377	23.644	24.769	25.025	25.699	24.879	23.353	-7,2%
Σλοβακία		22.023	20.532	19.812	19.819	19.773	19.633	19.779	20.598	18.750	18.234	-17,2%
Κύπρος	9.802	10.115	10.613	10.480	10.617	10.799	10.845	11.286	12.554	12.513	12.653	29,1%
Σλοβενία	11.338	11.578	11.855	11.816	11.602	11.726	11.838	12.051	12.284	12.188	11.995	5,8%
Μάλτα	3.806	3.584	3.459	3.416	3.371	3.379	3.444	3.666	3.871	3.843	3.918	2,9%
Γαλλία	418.587	428.402	433.701	443.447	440.134	442.230	484.557	497.384	492.367			
Ευρωζώνη	2.283.870	2.322.539	2.296.557	2.262.306	2.238.727	2.246.313	2.293.637	2.329.371	2.324.449	1.785.521	1.755.351	-23,1%
Μεγάλη Βρετανία	482.836	506.278	501.787	487.772	507.021	534.437	521.423	505.661	495.493	470.915	455.306	-5,7%
Πολωνία	173.453	168.529	161.814	154.569	150.037	158.130	162.125	173.955	188.969	183.064	184.858	6,6%
Ρουμανία				46.567	49.702	52.452	58.536	66.039	71.622	67.898	66.753	
Σουηδία	41.995	45.882	45.961	44.389	44.242	44.943	47.069	48.457	50.115	49.256	49.799	18,6%
Δανία	48.498	48.538	47.613	46.443	46.372	47.579	46.394	49.644	52.830	50.101	47.739	-1,6%
Ουγγαρία	27.193	34.054	35.045	35.725	35.558	37.527	39.302	41.905	43.620	42.609	41.484	52,6%
Τσεχία	47.788	42.999	40.534	39.658	38.666	37.943	37.825	40.037	39.882	38.394	38.359	-19,7%
Βουλγαρία					22.257	23.636	25.633	30.953	33.258	34.290	34.133	
Λετονία	7.913	8.172	8.267	8.903	9.655	10.477	11.656	12.826	13.905	12.365	11.534	45,8%
Λιθουανία	9.234	8.796	8.420	7.557	7.266	7.637	8.624	10.303	11.080	10.902	9.993	8,2%
Εσθονία	4.663	3.949	3.934	4.280	4.455	5.029	5.681	6.319	6.144	5.693	5.497	17,9%
ΕΕ εκτός Ευρωζώνης	843.573	867.197	853.375	875.863	915.231	959.790	964.268	986.099	1.006.918	965.487	945.455	12,1%

B.4. Ο δείκτης Herfindahl

Ο πίνακας A.7 παρουσιάζει τον δείκτη Herfindahl για τις χώρες της ευρωζώνης και για κάποιες χώρες εκτός ευρωζώνης για την χρονική περίοδο 2000-2010.

Ο δείκτης Herfindahl υπολογίζεται με βάση το μερίδιο αγοράς της κάθε επιχείρησης στον κλάδο και δείχνει το επίπεδο συγκέντρωσης του κλάδου. Κυμαίνεται μεταξύ 0 και 10.000 όπου μεγαλύτερες τιμές του δείκτη ερμηνεύονται ως υψηλότερα επίπεδα συγκέντρωσης, ή, διαφορετικά, μικρότερες τιμές του δείκτη ερμηνεύονται ως υψηλότερα επίπεδα ανταγωνισμού του κλάδου. Στην τελευταία στήλη του πίνακα υπολογίζεται

επίσης η ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη ανάμεσα στα στοιχεία του 2000 και του 2010. Οι χώρες παρατίθενται κατά φθίνουσα σειρά με βάση τα στοιχεία του 2010. Ο δείκτης για το σύνολο της ευρωζώνης και για τις εκτός ευρώ χώρες υπολογίζεται ως ο μέσος όρος των επιμέρους δεικτών των χωρών.

Πίνακας 7: Δείκτης Herfindahl

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2000-2010
Φινλανδία	2.050	2.240	2.050	2.420	2.680	2.730	2.560	2.540	3.160	3.120	3.550	73,2%
Ολλανδία	1.694	1.762	1.788	1.744	1.726	1.796	1.822	1.928	2.168	2.032	2.052	21,1%
Βέλγιο	1.506	1.587	1.905	2.063	2.102	2.112	2.041	2.079	1.881	1.622	1.439	-4,4%
Σλοβακία	1.155	1.205	1.252	1.191	1.154	1.076	1.131	1.082	1.197	1.273	1.239	7,3%
Ελλάδα	1.122	1.113	1.164	1.130	1.070	1.096	1.101	1.096	1.172	1.184	1.214	8,2%
Πορτογαλία	986	991	963	1.043	1.093	1.154	1.134	1.098	1.114	1.150	1.203	22,0%
Μάλτα	1.787	2.030	1.806	1.580	1.452	1.330	1.171	1.177	1.236	1.250	1.180	-34,0%
Κύπρος	1.015	964	938	946	940	1.029	1.056	1.089	1.019	1.089	1.170	15,3%
Σλοβενία	1.199	1.582	1.602	1.496	1.425	1.369	1.300	1.282	1.268	1.256	1.160	-3,3%
Ιρλανδία	500	500	600	600	600	600	600	700	800	900	900	80,0%
Γαλλία	587	606	551	597	623	727	726	679	681	605	610	3,9%
Ισπανία	561	532	513	506	482	487	442	459	497	507	528	-5,9%
Ιταλία	190	260	270	240	230	230	220	328	307	298	395	107,9%
Αυστρία	548	561	618	557	552	560	534	527	454	414	383	-30,1%
Λουξεμβούργο	242	275	296	380	369	373	333	316	309	310	343	41,7%
Γερμανία	151	158	163	173	178	174	178	183	191	206	298	97,4%
Ευρωζώνη	956	1.023	1.030	1.042	1.042	1.053	1.022	1.035	1.091	1.076	1.104	15,5%
Εσθονία	4.037	4.067	4.028	3.943	3.887	4.039	3.593	3.410	3.120	3.090	2.929	-27,4%
Λιθουανία	2.718	2.503	2.240	2.071	1.854	1.838	1.913	1.827	1.714	1.693	1.545	-43,2%
Δανία	863	1.119	1.145	1.114	1.146	1.115	1.071	1.120	1.229	1.042	1.077	24,8%
Τσεχία	1.097	1.263	1.199	1.187	1.103	1.155	1.104	1.100	1.014	1.032	1.042	-5,0%
Λετονία	1.007	1.053	1.144	1.054	1.021	1.176	1.271	1.158	1.205	1.181	1.005	-0,2%
Ρουμανία				1.251	1.111	1.115	1.165	1.041	922	857	871	
Σουηδία	800	760	800	760	854	845	856	934	953	899	860	7,5%
Ουγγαρία	833	892	856	783	798	795	823	840	819	864	806	-3,2%
Βουλγαρία					721	698	707	833	834	846	789	
Πολωνία	705	821	792	754	692	650	599	640	562	574	559	-20,7%
Μεγάλη Βρετανία	264	282	307	347	376	399	394	449	412	467	522	97,6%
ΕΕ εκτός Ευρωζώνης	1.369	1.418	1.390	1.326	1.233	1.257	1.227	1.214	1.162	1.140	1.091	-20,3%

Συγκρίνοντας και σε αυτήν την περίπτωση το σύνολο της ευρωζώνης και το σύνολο για τις εκτός ευρώ χώρες, ένα βασικό συμπέρασμα είναι η άνοδος του δείκτη κατά 15,5% για την ευρωζώνη και την αντίστοιχη πτώση του δείκτη κατά -20,3% για τις χώρες εκτός ευρώ. Επομένως διαφαίνεται μια τάση συγκέντρωσης του κλάδου των τραπεζών για τα κράτη-μέλη του ευρώ και παράλληλα μια τάση αύξησης του επιπέδου του ανταγωνισμού για τις εκτός ευρώ χώρες. Ωστόσο θα πρέπει και εδώ να σημειωθεί ότι οι περισσότεροι

ανεπτυγμένες εκτός ευρώ χώρες (Μεγάλη Βρετανία, Δανία, Σουηδία) ακολουθούν την τάση των χωρών της ευρωζώνης, αυξάνοντας τα επίπεδα συγκέντρωσης του τραπεζικού κλάδου. Το συμπέρασμα αυτό μπορεί να κριθεί ως σχετικά αναμενόμενο, καθώς η μείωση των πιστωτικών ιδρυμάτων, όπως αυτή παρουσιάζεται στον Πίνακα Α.4 θα μπορούσε να προϋδεάσει για αύξηση των επιπέδων συγκέντρωσης, υπό την προϋπόθεση φυσικά ότι το μέγεθος της τραπεζικής αγοράς δεν μειώνεται.

Στην ανά χώρα ανάλυση προκύπτουν ενδιαφέροντα συμπεράσματα για το πώς ο τραπεζικός κλάδος είναι δομημένος σε κάθε χώρα. Για παράδειγμα, ο δείκτης στη Γερμανία είναι ο χαμηλότερος μεταξύ όλων των χωρών της ευρωζώνης, παρόλο που παρουσιάζει τη δεύτερη στο σύνολο ποσοστιαία μεταβολή περιόδου μετά την Ιταλία. Από την άλλη μεριά, η Φινλανδία και η Ολλανδία καταλαμβάνουν τις δύο πρώτες θέσεις αναφορικά με το επίπεδο συγκέντρωσης του τραπεζικού τους κλάδου. Η Ελλάδα βρίσκεται σχετικά ψηλά με βάση τον δείκτη (5^η στις 16). Στις εκτός ευρώ χώρες, η Μεγάλη Βρετανία έχει τον χαμηλότερο δείκτη, ενώ η Εσθονία τον υψηλότερο.

Β.5. Το ποσοστό συμμετοχής του συνολικού ενεργητικού των πέντε (5) μεγαλύτερων πιστωτικών ιδρυμάτων

Ο πίνακας Α.8 παρουσιάζει το ποσοστό συμμετοχής του συνολικού ενεργητικού των πέντε (5) μεγαλύτερων πιστωτικών ιδρυμάτων ανά χώρα της ευρωζώνης και για κάποιες χώρες εκτός ευρωζώνης για την χρονική περίοδο 2000-2010. Πρόκειται για έναν ακόμα δείκτη σχετικά με το επίπεδο του ανταγωνισμού στον τραπεζικό κλάδο της κάθε χώρας. Στην τελευταία στήλη υπολογίζεται η ποσοστιαία μεταβολή στον αριθμό ανάμεσα στα στοιχεία του 2000 και του 2010. Οι χώρες παρατίθενται κατά φθίνουσα σειρά με βάση τα στοιχεία του 2010.

Τα στοιχεία του Πίνακα Α.8 μας οδηγούν σε παρόμοια συμπεράσματα, όπως αναμενόταν, σε σχέση με την ανάλυση των στοιχείων του Πίνακα Α.7. Στην ευρωζώνη παρατηρείται μια αύξηση της συγκέντρωσης ενώ στις εκτός ευρώ χώρες παρατηρείται μείωση, η οποία οφείλεται αποκλειστικά στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης. Η Ελλάδα έρχεται με βάση τον δείκτη αυτό στην 7^η

θέση, όπου τα 5 μεγαλύτερα πιστωτικά ιδρύματα συμμετέχουν κατά 70,56% στο σύνολο του ενεργητικού.

Πίνακας 8: Ποσοστό συμμετοχής του συνολικού ενεργητικού των πέντε μεγαλύτερων πιστωτικών ιδρυμάτων

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2000-2010
Ολλανδία	81,14	82,50	82,71	84,17	84,02	84,46	85,07	86,33	86,75	85,03	84,39	4,0%
Φινλανδία	86,97	79,50	78,59	81,17	82,73	82,91	82,29	81,17	82,82	82,58	83,83	-3,6%
Βέλγιο	75,26	78,27	82,01	83,47	84,26	85,29	84,39	83,42	80,84	77,12	74,86	-0,5%
Σλοβακία	62,95	66,11	66,38	67,47	66,52	67,73	66,85	68,15	71,55	72,09	72,03	14,4%
Μάλτα	82,02	79,91	82,43	77,68	78,45	75,29	70,93	70,22	72,83	72,79	71,21	-13,2%
Πορτογαλία	59,18	59,82	60,47	62,72	66,54	68,77	67,93	67,81	69,10	70,13	70,81	19,6%
Ελλάδα	65,00	67,00	67,40	66,90	65,00	65,60	66,30	67,70	69,50	69,19	70,56	8,6%
Κύπρος	62,81	61,25	57,80	57,20	57,35	59,79	63,93	64,90	63,81	64,88	65,78	4,7%
Σλοβενία	60,99	67,63	68,40	66,41	64,61	63,00	61,99	59,48	59,14	59,65	59,27	-2,8%
Ιρλανδία	41,11	42,50	46,09	44,42	45,89	47,78	48,96	50,39	55,34	58,76	56,84	38,3%
Γαλλία	46,84	46,99	44,63	46,69	49,19	51,87	52,33	51,84	51,16	47,21	47,40	1,2%
Ισπανία	45,40	43,90	43,50	43,10	41,90	42,00	40,40	41,00	42,40	43,30	44,30	-2,4%
Ιταλία	22,68	28,97	30,52	27,50	26,44	26,83	26,24	33,05	31,18	30,96	39,25	73,0%
Αυστρία	42,77	44,88	45,64	44,20	43,79	45,04	43,78	42,83	39,01	37,24	35,87	-16,1%
Γερμανία	19,95	20,16	20,45	21,63	22,15	21,63	21,99	22,00	22,74	25,01	32,60	63,4%
Λουξεμβούργο	26,27	27,97	30,29	35,99	34,08	34,54	31,54	30,58	29,71	29,31	30,90	17,6%
Ευρωζώνη	55,08	56,09	56,71	56,92	57,06	57,66	57,18	57,55	57,99	57,83	58,74	6,6%
Εσθονία	98,80	98,88	99,08	99,18	98,55	98,10	97,11	95,75	94,75	93,43	92,26	-6,6%
Λιθουανία	88,29	87,60	83,95	81,02	78,88	80,63	82,49	80,91	81,25	80,48	78,83	-10,7%
Δανία	59,99	67,64	68,01	66,57	66,95	66,27	64,69	64,23	65,96	63,99	64,42	7,4%
Τσεχία	66,09	68,38	65,75	65,77	63,95	65,49	64,06	65,71	62,05	62,40	62,42	-5,6%
Λετονία	60,90	63,36	65,27	63,09	62,41	67,33	69,17	67,24	70,24	69,35	60,43	-0,8%
Σουηδία	56,70	54,56	56,00	53,79	54,40	57,26	57,79	61,01	61,87	60,66	57,78	1,9%
Βουλγαρία					52,31	50,85	50,34	56,69	57,31	58,29	55,17	
Ουγγαρία	51,83	56,40	54,45	52,15	52,66	53,23	53,53	54,08	54,45	55,18	54,67	5,5%
Ρουμανία				55,20	59,50	59,40	60,10	56,30	54,00	52,40	52,70	
Πολωνία	46,50	54,50	53,23	52,02	50,05	48,51	46,11	46,60	44,22	43,93	43,37	-6,7%
Μεγάλη Βρετανία	28,18	28,58	29,61	32,75	34,51	36,25	35,95	40,71	36,49	40,78	42,51	50,9%
ΕΕ εκτός Ευρωζώνης	61,92	64,43	63,93	62,15	61,29	62,12	61,94	62,66	62,05	61,90	60,41	-2,4%

B.6. Το σύνολο ενεργητικού των νομισματικών και χρηματοπιστωτικών οργανισμών της ευρωζώνης

Από την παράθεση και ανάλυση των στοιχείων των προηγούμενων δεικτών δεν προκύπτει συμπέρασμα ιδιαίτερης ανάπτυξης του χρηματοπιστωτικού τομέα τουλάχιστον σε επίπεδο ευρωζώνης. Ο κατ' εξοχήν δείκτης ωστόσο ο οποίος δείχνει μεταβολές στο μέγεθος του τομέα είναι το σύνολο του ενεργητικού.

Ο Πίνακας Α.9 παρουσιάζει την πορεία του συνόλου του ενεργητικού των νομισματικών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων¹² κατά την τελευταία δεκαετία.

Πίνακας 9: Σύνολο Ενεργητικού ΝΧΙ (υπόλοιπα σε €δισ)¹³

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Δ 2001/2011
Γαλλία	4050	4161	4351	4783	5471	6172	7120	7710	7656	7827	8399	107.4%
Γερμανία	6303	6408	6432	6617	6859	7154	7592	7892	7436	8304	8393	33.2%
Ιταλία	1878	2066	2246	2379	2599	2870	3407	3693	3746	3798	4069	116.7%
Ισπανία	1291	1395	1561	1775	2207	2526	3005	3409	3446	3471	3621	180.5%
Ολλανδία	1265	1356	1476	1677	1697	1843	2168	2231	2217	2260	2426	91.8%
Ιρλανδία	531	615	725	898	1155	1454	1663	1731	1634	1527	1313	147.3%
Βέλγιο	777	776	830	916	1057	1124	1301	1276	1157	1134	1200	54.4%
Λουξεμβούργο	816	781	820	857	973	1029	1169	1271	1116	1053	1099	34.7%
Αυστρία	573	554	586	635	719	787	884	1060	1030	978	1010	76.3%
Φινλανδία	166	170	193	222	246	271	306	396	399	480	644	288.0%
Πορτογαλία	298	311	349	346	361	397	439	482	520	558	573	92.3%
Ελλάδα	212	212	229	246	286	321	391	464	492	515	476	124.5%
Κύπρος*	62	76	92	118	139	135	131	111.3%
Σλοβακία*	49	58	65	56	58	58	18.4%
Σλοβενία*	.	.	.	24	30	34	43	49	53	53	52	116.7%
Μάλτα*	30	37	42	41	50	51	70.0%
Εσθονία*	22	21	20	19	-13.6%
Ευρωζώνη	18166	18811	19801	21355	23635	25954	29494	31830	31144	32206	33540	84.6%

*Για τις χώρες αυτές το ποσοστό μεταβολής περιόδου υπολογίζεται με βάση το πρώτο διαθέσιμο στοιχείο.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ECB, από €18,1 τρις το 2001, το σύνολο του ενεργητικού των ΝΧΙ της ευρωζώνης εκτοξεύεται στα €33,5 τρις το 2011, παρουσιάζοντας μια αύξηση περιόδου κατά 84,6%. Τα ποσοστά της αύξησης περιόδου παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις από χώρα σε χώρα, όπου περίπου

¹² Τα ΝΧΙ περιλαμβάνουν τα πιστωτικά ιδρύματα (credit institutions), τις κεντρικές τράπεζες (central banks), τα αμοιβαία κεφάλαια διαχείρισης διαθεσίμων (money market funds) και άλλους πιστωτικούς οργανισμούς (other institutions). Τα πιστωτικά ιδρύματα αποτελούν το 85% των ΝΧΙ. Περισσότερες πληροφορίες:

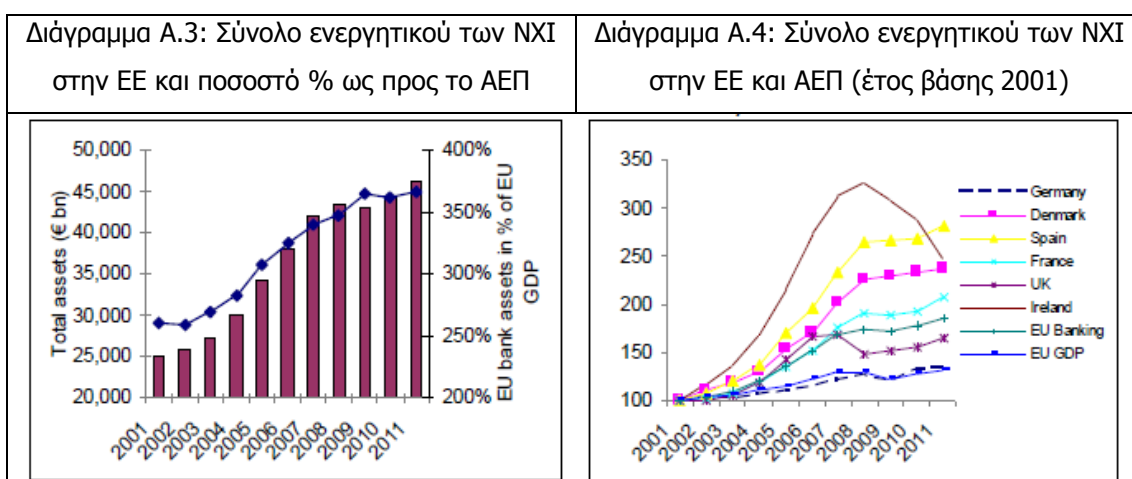
http://www.ecb.int/stats/money/mfi/general/html/mfis_list_2012-12.en.html

¹³ Πηγή: http://www.ecb.europa.eu/stats/money/aggregates/bsheets/html/outstanding_amounts_T00.A.Z5.0000.en.html Τα δεδομένα στο πίνακα αναφέρονται στον Δεκέμβριο κάθε έτους.

στις μισές χώρες το σύνολο του ενεργητικού διπλασιάζεται μέσα στην τελευταία δεκαετία, ενώ εξαίρεση αποτελούν το Λουξεμβούργο και η Γερμανία, οι οποίες παρουσιάζουν έναν σχετικά μικρό ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 35%. Ένα επίσης ενδιαφέρον συμπέρασμα είναι ότι μετά από μια πολύ μικρή κάμψη το 2009, ο κλάδος συνεχίζει να μεγαλώνει τα έτη 2010 και 2011.

Η υπερβολική διόγκωση του ευρωπαϊκού τραπεζικού κλάδου τεκμηριώνεται και στην πρόσφατη μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την ανάγκη αναδιάρθρωσης του κλάδου¹⁴, από την οποία προκύπτουν τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα γραφήματα και αντίστοιχα συμπεράσματα που ακολουθούν.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Διαγράμματος A.3, το σύνολο του ενεργητικού των ΝΧΙ της ΕΕ από το επίπεδο των €30 δις το 2001 φτάνει τα €45 δις το 2011, ενώ συγκρινόμενο με το ΑΕΠ της ΕΕ, από το επίπεδο του 250% φτάνει στο 350%. Το Διάγραμμα A.4 παρουσιάζει τις αντίστοιχες πορείες ανά επιλεγμένες χώρες της ΕΕ, θέτοντας ως έτος βάσης το 2001. Είναι εμφανής η δυσανάλογη ανάπτυξη του κλάδου σε σχέση με το ΑΕΠ για το σύνολο σχεδόν των χωρών πλην Γερμανίας, με υπερβολική ανάπτυξη κυρίως στις περιπτώσεις της Ιρλανδίας, της Ισπανίας και της Δανίας.



Πηγή: European Commission Report, “High-level Expert Group on reforming the structure of the EU banking sector”, chaired by Erkki Liikanen, 2 October 2012

¹⁴ http://ec.europa.eu/internal_market/bank/docs/high-level_expert_group/report_en.pdf

Συμπεράσματα

Στη σύντομη αυτή μελέτη αναπτύχθηκαν δύο έννοιες συνδεδεμένες μεταξύ τους, πρώτον η υπερμόχλευση της ευρωπαϊκής οικονομίας και στις τρεις βασικές οικονομικές μονάδες της (κράτη, νοικοκυριά, επιχειρήσεις), και δεύτερον στην αντίστοιχη πορεία του ευρωπαϊκού τραπεζικού κλάδου.

Το βασικό συμπέρασμα της ανάλυσης που προηγήθηκε είναι η ξεκάθαρη πορεία συνεχώς αυξανόμενων επιπέδων μόχλευσης της οικονομίας. Επίσης σημαντικό είναι και το εύρημα ότι η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, ένα από τα βασικά αίτια της οποίας μπορεί κάποιος να ισχυριστεί ότι ήταν και τα υψηλά επίπεδα μόχλευσης που είχαν συσσωρευτεί με βάση τις πρακτικές των προηγούμενων ετών, όχι μόνο δεν οδήγησε σε μείωση των δεικτών μόχλευσης, αλλά αντιθέτως είτε οδήγησε σε εκτόξευση των δεικτών μόχλευσης στην περίπτωση των κρατών, είτε οδήγησε και αναμένεται να οδηγήσει σε χρηματοοικονομικές δυσχέρειες τα νοικοκυριά (και με όποιες κοινωνικές συνέπειες συνοδεύουν αυτό το ενδεχόμενο), είτε στην καλύτερη περίπτωση μείωσε την τάση αύξησής τους στην περίπτωση των επιχειρήσεων.

Αναφορικά με την πορεία του ευρωπαϊκού τραπεζικού κλάδου, μπορούν να εξαχθούν δύο βασικά συμπεράσματα. Το πρώτο είναι ότι εντοπίζονται σαφείς διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών μελών της ευρωζώνης και των ανεπτυγμένων οικονομιών (ΗΒ και σκανδιναβικές χώρες) αφενός και των χωρών του λεγόμενου πρώην ανατολικού μπλοκ αφετέρου. Φαίνεται ότι ο τραπεζικός κλάδος των χωρών που μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε αυτές τις δύο ομάδες βρίσκεται σε διαφορετική φάση ανάπτυξης. Στην πρώτη κατηγορία παρατηρείται μια σχετική μείωση του αριθμού των τραπεζικών ιδρυμάτων, σταθεροποίηση του αριθμού των καταστημάτων, μείωση της απασχόλησης και αύξηση των δεικτών συγκέντρωσης, ενώ στη δεύτερη παρατηρείται αντιθέτως αντίστροφη πορεία των αντίστοιχων μεγεθών, με αύξηση των καταστημάτων και των απασχολούμενων και μείωση των δεικτών συγκέντρωσης.

Το δεύτερο βασικό συμπέρασμα είναι η αύξηση του συνόλου του ενεργητικού των ΝΧΙ κατά 85% περίπου την τελευταία δεκαετία. Μάλιστα περίπου στις μισές χώρες της ευρωζώνης, το σύνολο του ενεργητικού των ΝΧΙ

υπερδιπλασιάστηκε. Ένα επίσης ενδιαφέρον συμπέρασμα είναι ότι η διόγκωση αυτή δεν φαίνεται να οδήγησε σε ανάπτυξη του κλάδου με τη μορφή της αύξησης του αριθμού των πιστωτικών ιδρυμάτων. Αντιθέτως, η αύξηση του ενεργητικού διόγκωσε τα ήδη υπάρχοντα ιδρύματα, χωρίς να δημιουργήσει νέα. Αυτό ενδεχομένως οδήγησε στην εμφάνιση πιστωτικών ιδρυμάτων «πολύ μεγάλων για να χρεοκοπήσουν» με ό,τι αυτό συνεπάγεται στην αύξηση του συστημικού κινδύνου και την ανάγκη στήριξής τους από κεφάλαια προερχόμενα από τα κράτη.

Βιβλιογραφία – Ηλεκτρονικές Πηγές

European Banking Coordination, "Vienna". Initiative. Working Group on NPLs in Central, Eastern and. Southeastern Europe - March 2012

European Commission Report, "High-level Expert Group on reforming the structure of the EU banking sector", chaired by Erkki Liikanen, 2 October 2012

EU Employment and Social Situation Quarterly Review – September 2012.

http://ec.europa.eu/economy_finance/ameco/HelpHtml/udgg.html

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:Household_debt-to-income_ratio

http://www.ecb.int/stats/money/mfi/general/html/mfis_list_102.en.html

http://www.ecb.int/stats/money/mfi/general/html/mfis_list_2012-12.en.html

http://www.ecb.europa.eu/stats/money/aggregates/bsheets/html/outstanding_amounts_T00.A.Z5.0000.en.html